

Textielherstel in Vlaanderen

Een verkennend rapport: stand van zaken en aanbevelingen

Juni 2024

Inhoudstafel

Inleiding	3
De impact van de textielsector van grondstof tot einde leven	4
De impact van onze kledingkast: grondstoffen, landgebruik, en watervervuiling	5
Gebruiksfase: water, energie en microplastics	6
Afvalfase	7
Kleding belandt steeds sneller in de vuilbak	7
De verschillende bestemmingen van afgedankt textiel	9
Vernietiging: retours, BTW-regels, merkimago	11
Stockvernietiging	12
Retourzendingen	13
Kledingdonaties	13
Kledingverkoop en -herstel in België en Vlaanderen	15
De kledingmarkt in België: cijfers, trends en de textielindustrie	15
Omzet	15
Winkelvoorkeuren en online shopping	15
De Belgische textielindustrie	16
Kledingherstel in Vlaanderen	17
Professionele herstellende: er zijn er steeds minder	18
Kleding herstellen doet de Vlaming vooral thuis	19
We herstellen vooral nieuwe kleding	20
Herstelbereidheid: barrières en drijfveren voor kledingherstel	22
Barrières	22
Dure arbeid	23
Onvoldoende wettelijke garanties	23
Onduidelijkheid voor consument	23
Slechte kwaliteit van kleding	24
Gebrek aan vaardigheden (bij DIY-herstellingen)	24
Drijfveren	25
Aanbevelingen	27
Extended Producer Responsibility (EPR) voor textiel	28
Case: Nederland	29
Herstelfonds of kortingspas	30
Fiscale instrumenten: BTW-verlaging op herstel, milieuheffingen	31
Productpaspoort/Etikettering	32
Herstelbaarheid en demontage stimuleren	33
Onderwijs	33

Inleiding

Textiel heeft een enorme impact op ons milieu en klimaat. Fast fashion en 'realtime fashion'¹ hebben ons koopgedrag drastisch veranderd: we kopen sneller en vaker nieuwe kleding, maar onze kleding gaat minder lang mee en verslijt sneller. De gemiddelde Europeaan koopt 60 procent meer kleding dan in 2000, maar draagt die slechts half zo lang. In 2022 gooide de gemiddelde Belg bijna 14,8 kg textielafval per persoon de vuilbak in.

Hierdoor belandt veel textiel erg snel terug op de afvalberg. De impact op het milieu is vernietigend, lees je verder in dit rapport. Kleding langer in gebruik houden door ze goed te verzorgen en te (laten) herstellen waar nodig, maakt de grootste positieve impact. Maar voor veel mensen is kleding repareren geen automatisme. Nieuwe kleding kopen is makkelijk en goedkoop, terwijl professionele textielherstellers steeds zeldzamer worden. Veel mensen missen de motivatie, vaardigheden of kennis om kleding goed te onderhouden of te (laten) herstellen.

Het project Van Naald tot Draad van Repair&Share wil Vlamingen motiveren en in staat stellen om textiel beter te onderhouden en zelf te (laten) repareren. De komende jaren zet Repair&Share daarom extra in op dit thema met campagnes, acties en communicatie om reparatie weer op de kaart te zetten en de voordelen ervan te benadrukken.

Dit rapport geeft een overzicht van de huidige staat van textielherstel in Vlaanderen. Hoe draagt de kledingsector bij aan onze ecologische voetafdruk? Wat is de status van textielherstel in Vlaanderen? Wie herstelt zijn kleding, en waarom? En welke maatregelen kunnen textielonderhoud en reparatie bevorderen?

Veel inspiratie gewenst,
Team Repair&Share

Repair&Share vzw wil dat spullen langer meegaan, herstelbaar zijn en gerepareerd worden als ze stuk gaan. De expertise die we hierover opbouwen, delen we met partners. We stimuleren ondernemers, beleidsmakers en burgers om van herstel de norm te maken. Zo verkleinen we de ecologische voetafdruk van mensen en versterken we de repairbeweging en de repaireconomie in Vlaanderen.

Repair&Share vzw werkt nauw samen met De Transformisten vzw om mee te bouwen aan economie van genoeg, waar iedereen goed kan leven binnen de grenzen van mens en planeet.

Met steun van de Vlaamse Overheid, de Europese Unie (Interreg-NWE), departement Werk en Sociale Economie (WSE), Vlaanderen Circulair, VLAIO, Cera en Be Planet

Dit onderzoeksrapport werd gerealiseerd met de steun van de Vlaamse Overheid.

---

¹ Realtime Fashion - met Shein en Temu als bekende voorbeelden - wordt gekenmerkt door supersnelle productiecycli. In plaats van de klassieke seizoenscollecties worden kledingstukken razendsnel geproduceerd, volgens eigen microtrends zoals balletcore, Barbiecore of zeemeermincore. Realtime fashion heeft een slechte reputatie als het gaat over ecologische impact en arbeidsvoorwaarden.

De impact van de textielsector van grondstof tot einde leven

Textiel heeft een enorme impact op onze natuur en milieu, beginnend bij de productie en doorlopend tot de afvalfase. Voor Europeanen is de milieu- en **klimaatvoetafdruk** van textiel de **vierde grootste**, na voeding, wonen en mobiliteit.

De textielmarkt is enorm, en blijft groeien. In 2022 behaalde de textiel- en kledingindustrie in Europa een **omzet van 167 miljard euro**, een stijging van bijna 17% ten opzichte van 2021. De Belgische modemarkt vertegenwoordigde dat jaar een omzet van 6,8 miljard euro.

De textielhandel is sterk **internationaal** georiënteerd. In 2020 importeerde de EU 8,7 miljoen ton textielproducten ter waarde van 125 miljard euro, waarvan kleding ongeveer de helft uitmaakte. In datzelfde jaar exporteerde de EU slechts 1,9 miljoen ton kleding naar landen buiten de EU, ter waarde van 33 miljard euro.² De ecologische impact die verbonden is aan de productie van textiel, is dan ook voornamelijk te voelen in landen buiten Europa.

In 2020 consumeerde een Europeaan gemiddeld 6 kilo aan kleding, 6,1 kilo huishoudtextiel en 2,7 kilo aan schoenen.

Onderzoek toont aan dat het **verlengen van de levensduur** van kleding de grootste impact heeft op het verkleinen van de milieuvoetafdruk van de modesector.³ **Reparatie** speelt een cruciale rol om textiel langer in gebruik te houden. Volgens Nottingham Trent University kan het **verlengen van de levensduur van kleding met een derde**, in combinatie met minder behoefte aan nieuwe kleding, de CO₂-, afval- en

watervoetafdruk van de productiefase met **meer dan een vijfde verminderen**.

---

² S. Manoochehri, M. Schluep, Y. Dams, G. Mehlhart, D. Bekkevold Lingås, G. Marin, M. Nicolau, S. Colgan. ETC/CE Report 6/2022 - An overview of Europe's repair sector. 25 Nov 2022. bookmark:

<https://www.eionet.europa.eu/etcs/etc-ce/products/etc-ce-products/etc-ce-report-6-2022-an-overview-of-europes-repair-sector>

³ Flanders DC, VITO en Xandres: De Leidraad Kledingontwerp voor Lange Levensduur (2023). bookmark:

<https://drive.google.com/file/d/1Wg05bm3-5Mh6Tn1b-btj4VrVuWirCbA8/view>. De Leidraad Kledingontwerp voor Lange Levensduur werd ontwikkeld door het kledingmerk Xandres, onderzoeksorganisatie VITO en het Vlaams mode- en designcentrum Flanders DC, in samenwerking met Centexbel en met steun van VLAIO en Vlaanderen Circulair.

De impact van onze kledingkast: grondstoffen, landgebruik, en watervervuiling

Nooit eerder werd zoveel kleding geproduceerd als vandaag, en de productie blijft stijgen. Tussen 2000 en 2014 verdubbelde de kledingproductie wereldwijd tot meer dan 100 miljard kledingstukken per jaar. Deze trend zet zich voort, met voorspellingen van 109 miljoen ton geproduceerde kledingstukken in 2020 tot 145 miljoen ton in 2030⁴. Dit komt overeen met vijfhonderd miljard T-shirts,⁵ of 62 T-shirts per persoon op aarde.

In 2030 wordt een equivalent van 500 miljard T-shirts per jaar op de markt verwacht, of 62 T-shirts per persoon

De productie en verwerking van alle kleding, schoenen en huishoudtextiel die Europese huishoudens in 2017 kochten, verbruikte naar schatting 1,3 ton primaire grondstoffen en 104 m³ water per persoon.⁶ Ongeveer 85% van deze grondstoffen en 92% van het water werden verbruikt buiten Europa,

waardoor de **impact naar andere werelddelen wordt verplaatst**.⁷ Ter vergelijking: het gemiddelde kraanwaterverbruik van een Vlaams gezin (2,3 personen) bedroeg in 2022 70 m³ per jaar.⁸ Dit betekent dat voor de kledingproductie van één Vlaming jaarlijks meer dan drie keer zoveel water nodig is als wat hij thuis verbruikt.

Volgens het UNEP Resource Panel moet de materialenvoetafdruk sterk dalen naar 7 ton primaire grondstoffen per persoon per jaar,⁹ terwijl die in 2021 voor een Vlaming op 29,5 ton lag.¹⁰

Voor de kledingproductie van een Vlaming is jaarlijks 3 keer meer water nodig dan hij zelf thuis verbruikt

Voor één kilogram nieuw textiel is 5,1 m² à 27 m² land nodig

Wat betreft de **druk op het landgebruik** in de EU vormen kleding, schoenen en huishoudtextiel de op één na hoogste categorie, na voedsel. Deze landdruk bevindt zich voor 93% buiten de EU en is sterk gelinkt aan de katoenteelt.¹¹ Het verbouwen van katoen voor kleding en ander textiel gebruikt 2,3% tot 3% van de

---

⁴ De gevolgen van textielproductie en -afval voor het milieu (infografieken) | Onderwerpen | Europees Parlement. (n.d.). Onderwerpen | Europees Parlement.
<https://www.europarl.europa.eu/topics/nl/article/20201208ST093327/de-gevolgen-van-textielproductie-en-afval-voor-het-milieu-info-grafieken>

⁵ Milieu Centraal. (n.d.). Hoe schaadt kleding het milieu?

<https://www.milieucentraal.nl/bewust-winkelen/kleding/zo-schaadt-kleding-het-milieu/>

⁶ European Environment Agency. (n.d.). Textiles in Europe's circular economy.

<https://www.eea.europa.eu/publications/textiles-in-europes-circular-economy>

⁷ Ibid.

⁸ Gemiddeld kraanwaterverbruik gezinnen. (n.d.). Vlaamse Milieumaatschappij.

<https://www.vmm.be/data/gemiddeld-leidingwaterverbruik-gezinnen>

⁹ Vlaanderen Circulair (2021). TOEKOMSTBEELDEN VOOR EEN CIRCULAIRE ECONOMIE IN VLAANDEREN. In Vlaanderen Circulair [Report].

<https://vlaanderen-circulair.be/src/Fontend/Files/userfiles/files/Toekomstbeelden%20VC%202050.pdf>

¹⁰ Materialenvoetafdruk. (n.d.). www.vlaanderen.be.

<https://www.vlaanderen.be/statistiek-vlaanderen/milieu-en-natuur/materialenvoetafdruk>

¹¹ European Environment Agency. (n.d.). Textiles in Europe's circular economy.

---

wereldwijde landbouwgrond.¹² Hoewel het moeilijk is om precies te schatten hoeveel land wereldwijd wordt gebruikt voor onze kledingproductie, schatten studies dit tussen 5,1 m² en 27 m² per kilogram textiel.¹³

Textielproductie verbruikt enorme hoeveelheden en variëteiten aan chemicaliën - ruim 8.000 verschillende chemicaliën om jaarlijks 400 miljard vierkante meter stof te maken, waarvan veel giftige materialen tijdens het dragen afbreken, daardoor in het milieu terecht komen en gevaarlijk kunnen zijn voor de gezondheid.¹⁴ Bovendien wordt geschat dat **ongeveer 20% van de wereldwijde watervervuiling wordt veroorzaakt door het verven en afwerken van textielproducten.**¹⁵

Testaankoop stelde bijvoorbeeld onlangs vast dat 40 procent van de kinderkleding van Shein **hormoonverstorende stoffen** bevat.¹⁶ Wat die stoffen precies doen, is niet helemaal duidelijk, maar ze kunnen de vruchtbaarheid, groei en hersenontwikkeling bij jonge kinderen beïnvloeden. Als de hormoonverstorende PFAS-familie - gebruikt om jassen waterdicht te maken - in het milieu terecht komt, bijvoorbeeld, blijven die deeltjes **eeuwig rondzwerven.**

Van het katoenveld naar de winkel kan een jeans wel 65.000 km afleggen. Dat is 1,5 keer rond de aarde

Kleding legt vaak een indrukwekkend aantal **transportkilometers** af. Van het katoenveld naar de winkel kan een jeans wel 65.000 km afleggen. Dat is 1,5 keer rond de aarde.¹⁷ Al is **transparantie** daarover een werkpunt. Uit een Australisch onderzoek blijkt dat slechts 16% van de 87 grootste kledingmerken transparant zijn over de fabrieken waar hun kleding wordt geproduceerd. Minder dan een vijfde van deze merken weet waar al hun ritsen, knopen, naaigaren en stoffen vandaan komen.¹⁸

Naast de milieu- en klimaateffecten hebben de extreem competitieve bedrijfsmodellen in de textielsector, zowel binnen als buiten Europa, ook **ernstige sociale gevolgen**. Deze omvatten lage lonen, slechte arbeidsomstandigheden en onveilige werkomgevingen in textiel fabrieken. Veel leveranciers buiten Europa maken nog steeds gebruik van **kinderarbeid**. Bovendien zijn er sinds de ramp in Rana Plaza nog regelmatig **bedrijfsongevallen**, soms met dodelijke afloop.

Gebruiksfase: water, energie en microplastics

---

¹² Milieu Centraal. (2022). FACTSHEET MILIEU-IMPACT KLEDING. In Factsheet Kleding - Januari 2022 (pp. 2-4). <https://www.milieucentraal.nl/media/yuvq3d3p/factsheet-milieu-impact-kleding-milieu-centraal.pdf>

¹³ Ibid.

¹⁴ Guntlisbergen, T. (2021, May 10). De EU gaat chemicaliën in het productieproces verbieden. *FashionUnited*. <https://fashionunited.nl/nieuws/mode/de-eu-gaat-chemicalie-n-in-het-productieproces-verbieden/2015110424787>

¹⁵ Europees Parlement. (2024). De gevolgen van textielproductie en -afval voor het milieu (infografieken). https://www.europarl.europa.eu/pdfs/news/expert/2020/12/story/20201208STO93327/20201208STO93327_nl.pdf

¹⁶ Vandoorne, Sarah. (2024, May 22). 40 procent van de Shein-kinderkledij bevat hormoonverstoorders: 'Het toont aan hoe flagrant het de regels met de voeten treedt'. *De Morgen*. <https://www.demorgen.be/nieuws/40-procent-van-de-shein-kinderkledij-bevat-hormoonverstoorders-het-toont-aan-hoe-flagrant-het-de-regels-met-de-voeten-treedt>

¹⁷ RTBF TENDANCE avec AFP. (2021, June 8). L'impact du jean sur l'environnement : les chiffres qui choquent. *RTBF*. <https://www.rtbf.be/article/l-impact-du-jean-sur-l-environnement-les-chiffres-qui-choquent-10776164>

¹⁸ Hope, K. (2017, March 22). Has this dress been to more countries than you? *BBC News*. <https://www.bbc.com/news/business-39337204>

Diverse onderzoeken wijzen uit dat de gebruiksfase verantwoordelijk is voor een kwart tot een derde van de totale milieubelasting van een kledingstuk.¹⁹ Gemiddeld draagt de aanschaf van kleding, inclusief wassen en drogen, **4% tot 7% bij aan de klimaatimpact** van een Europees huishouden.²⁰ Het **wassen, strijken en drogen** van kleding verbruikt aanzienlijke hoeveelheden stroom en water.

De impact tijdens de gebruiksfase wordt sterk beïnvloed door **persoonlijke verzorgings- en onderhoudsroutines** en -gewoonten. Deze omvatten hoe vaak kleding wordt gewassen, gestreken en hoe deze wordt onderhouden. Kledingstukken kunnen bijvoorbeeld te vaak of te weinig worden gewassen, ze kunnen voorzichtig of slecht worden gestreken.

Bij het wassen van op plastic gebaseerd textiel, komen chemicaliën en microplastics vrij. Er wordt geschat dat er wereldwijd **jaarlijks ongeveer een half miljoen ton plastic microvezels in de oceaan** terechtkomen. Ongeveer 8% van de Europese microplastics die in de oceanen terechtkomen, zijn afkomstig van synthetisch textiel. Wereldwijd wordt dit cijfer geschat op 16 à 35%.²¹

De meeste microplastics uit textiel komen vrij **bij de eerste paar wasbeurten**. Daardoor is de bijdrage van met name fast fashion vervuילend, omdat die kleding vaak uit synthetische vezels bestaat en een groot deel van de 'eerste wasbeurten' voor zijn rekening neemt, slechts een korte tijd wordt gebruikt en snel verslijt door lage kwaliteit.²²

Afvalfase

De manier waarop afval wordt weggegooid, heeft een aanzienlijke impact op de ecologische voetafdruk ervan. De algemene vuistregel is dat hoe meer waarde behouden kan worden, hoe minder de milieu-impact zal zijn.

Door verschillende dynamieken belanden er vandaag ook **grote hoeveelheden bruikbaar of licht beschadigd textiel op de afvalberg**. Dit textiel eindigt vervolgens in verbrandingsovens, in de shredder, op stortplaatsen of komt zelfs in de natuur terecht. Retourzendingen, kledingdonaties, de tweedehands kledingmarkt en zelfs structurele vernietigingen van onverkochte voorraden dragen hieraan bij.

Kleding belandt steeds sneller in de vuilbak

*Mensen kopen 60%
meer kleding dan in
2000 en bewaren ze
half zo lang*

---

¹⁹ Milieu Centraal. (2022). FACTSHEET MILIEU-IMPACT KLEDING.

²⁰ Ibid.

²¹ European Environment Agency. (n.d.). Textiles in Europe's circular economy.

<https://www.eea.europa.eu/publications/textiles-in-europes-circular-economy>

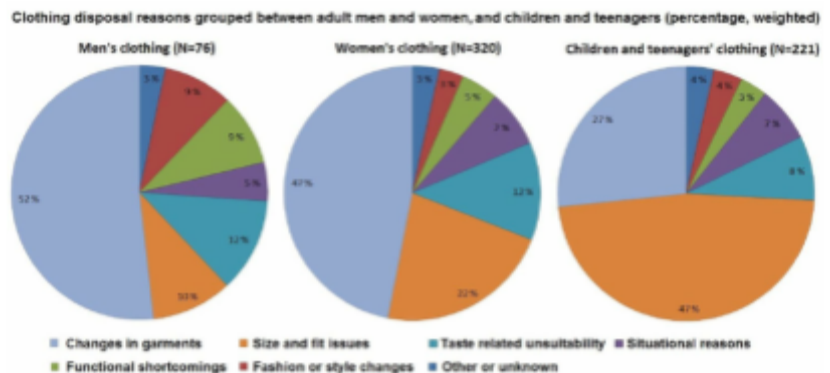
²² European Environment Agency. (n.d.). Microplastics from textiles: towards a circular economy for textiles in Europe.

<https://www.eea.europa.eu/publications/microplastics-from-textiles-towards-a>

Om te beginnen belandt kleding sneller **in de vuilbak** dan vroeger. Studies tonen aan dat kleding minder lang meegaat dan 20 jaar geleden.²³ De gemiddelde persoon koopt vandaag 60% meer kleding dan in 2000 en bewaart die ongeveer half zo lang.²⁴ Uit een bevraging van VITO blijkt dat ongeveer de helft van de respondenten kledij vaak afdankte om een andere reden dan een defect of slijtage, bijvoorbeeld omwille van modetrends of niet meer passende kleding.²⁵

De **redenen** om kleding weg te gooien verschillen volgens een studie uit 2015²⁶ per gender en leeftijdsgroep, zie figuur. Zo zou mannenkleding het vaakst (52%) worden weggegooid omwille van **veranderingen in het voorkomen** ('change in garments') van de kledingstukken (gaatjes, afgewassen stof, ...).

Veranderingen in smaakvoorkeur (12%) komt op de tweede plaats, problemen met de maat en pasvorm (10%) op de derde. Bij vrouwen is na veranderingen in het voorkomen (47%) de maat (22%) een belangrijkere drijfveer, smaakvoorkeur komt op de derde (12%) plaats. Bij kinderen en tieners is de pasvorm dan weer de belangrijkste motivatie (47%), met veranderingen in het voorkomen (27%) op de tweede plaats.

Bron: Laitala, Kirsi & Boks, Casper & Klepp, Ingun. (2015). Making Clothing Last: A Design Approach for Reducing the Environmental Impacts. *International Journal of Design*. 9. 93-107.

Uit een onderzoek uit 2015 blijkt dat de **levensduur van kleding gemiddeld 5,4 jaar** bedraagt.²⁷ Al varieert die sterk afhankelijk van het type kledingstuk en de leeftijd van de gebruiker. Kleding die wordt weggegooid omdat deze is uitgewassen (opgevat als versleten), heeft gemiddeld een levensduur van 10,9 jaar²⁸, wat aantoont dat **kleding die actief wordt gebruikt potentieel langer mee kan gaan dan 10 jaar**. Ondergoed wordt typisch 'tot op de draad' versleten.²⁹ Die 5,4 jaar is langer dan algemeen wordt aangenomen, en dient ook genuanceerd te worden: 8% van de kledingstukken in het onderzoek uit 2015 waren nooit gebruikt, en zo'n 20% was ofwel **nooit gebruikt of slechts een paar keer gebruikt**. Bovendien was de periode van actief gebruik periode veel korter dan de totale levensduur.³⁰

²³ Laitala, K., Boks, C., & Klepp, I. G. (2015). Making Clothing Last: A design approach for reducing the environmental impacts. *International Journal of Design*. 9. 93-107..

https://www.researchgate.net/publication/281439480-Making_Clothing_Last_A_Design_Approach_for_Reducing_the_Environmental_Impacts

²⁴ Vandoorne, S. (2023). *Kleerkastvasten: De textielketen ontrafeld*. Vrijdag Uitgevers, p. 75.

²⁵ VITO e.a. [Leidraad 'Kledingontwerp voor Lange Levensduur' wil duurzaamheid in de modesector bevorderen | VITO](#) (2023).

²⁶ Laitala, K., Boks, C., & Klepp, I. G. (2015). Making Clothing Last.

²⁷ Laitala, Kirsi & Klepp, Ingun. (2015). Age and active life of clothing. Conference Paper.

²⁸ Laitala, K., Boks, C., & Klepp, I. G. (2015). Making Clothing Last.

²⁹ VITO e.a. [Leidraad 'Kledingontwerp voor Lange Levensduur' wil duurzaamheid in de modesector bevorderen | VITO](#) (2023).

³⁰ Laitala, Kirsi & Klepp, Ingun. (2015). Age and active life of clothing. Conference Paper.

Langs de kant van consumenten bestaat de verwachting dat nieuw aangekochte kleding langer dan 3 jaar meegaat, velen verwachten zelfs langer dan 5 jaar.³¹

Met de opkomst van **ultra fast fashion** of **realtime fashion** - waarvan Temu en Shein momenteel de bekendste voorbeelden zijn - kan worden aangenomen dat de gemiddelde **levensduur van kleding korter** wordt. Een bedrijfsmodel waarbij goedkope kleding snel wordt gemaakt, gecombineerd met goedkopere materialen met vezels van lagere kwaliteit,³² en een slechte constructie (de manier waarop de kledingstukken aaneen worden genaaid) vermindert zowel de fysieke als de emotionele duurzaamheid, omdat de kledingstukken waarschijnlijk sneller kapot gaan en over het algemeen **vervangbaar** aanvoelen door de eigenaar, ook omdat een nieuw en fris kledingstuk gemakkelijk en goedkoop te verkrijgen is.³³ Ook hoor je steeds vaker van het fenomeen **permastink**: kleding die blijft stinken, ook na verschillende wasbeurten. De oorzaak daarvan is dat zweet in combinatie met huidbacteriën extra kunnen groeien in de vezels van bijvoorbeeld polyester.

De verschillende bestemmingen van afgedankt textiel

In België wordt bovengemiddeld veel textiel afgedankt. In **2020 ging het per Belg gemiddeld om 22,5 kilo textiel**.³⁴ Daarmee staat België in Europa op de vierde plaats, na Cyprus, Ierland en Portugal. Ter vergelijking: de gemiddelde Europeaan gooide in datzelfde jaar ongeveer 16,5 kilogram textielafval weg.³⁵

Belgen gooien bovengemiddeld veel textiel weg.

In Vlaanderen was er in 2022 83,2 kiloton textielafval.³⁶ 33 kiloton (39,7%) van dat textielafval kwam terecht **bij het restafval, waarna het verbrand werd met energierecuperatie**. Ongeveer een derde vertrok naar het buitenland voor hergebruik.

Kringloopcentra verkochten slechts een kwart van het ingezamelde textiel

Erkende **kringloopcentra** zamelden 17,1 kiloton textiel in. Dat cijfer stijgt al jaren. De hoeveelheid textiel die terug lokaal verkocht werd, blijft al een tiental jaren stabiel rond

de **4 kiloton**, dus slechts een kwart van het ingezamelde textiel.³⁷

In 2022 belandde bijna de helft van het Vlaamse textielafval in de verbrandingsoven

---

³¹ VITO e.a. [Leidraad 'Kledingontwerp voor Lange Levensduur' wil duurzaamheid in de modesector bevorderen | VITO](#) (2023).

³² Om de kosten te verlagen is het materiaal bijvoorbeeld vaak dunner, waardoor het sneller verslijt en gemakkelijker scheurt (3D Insider, 2018).

³³ ETC CE Report 2022/6 - An Overview of Europe's Repair Sector.

³⁴ Adapted from ETC CE, 2023 based on Eurostat, 2023b and information provided by each country to the EEA.

³⁵ European Environment Agency. (n.d.). Management of used and waste textiles in Europe's circular economy. <https://www.eea.europa.eu/publications/management-of-used-and-waste-textiles>

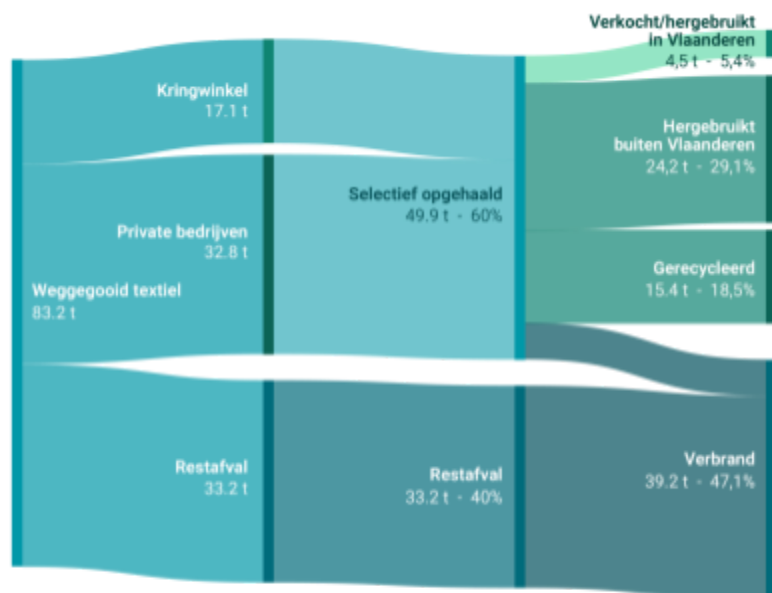
³⁶ CE monitor. (n.d.-b). Verwerking van end-of-life textiel.

<https://cemonitor.be/indicator/consumentengoederen/afval/verwerking-van-end-of-life-textiel/>

³⁷ CE monitor. (n.d.). - Hergebruik van textiel via de kringloopcentra.

<https://cemonitor.be/indicator/consumentengoederen/hergebruik-en-herstel/hergebruik-van-textiel-via-de-kringloopcentra/>

De overige 32,8 kiloton textiel wordt **selectief ingezameld** op de privémarkt, onder andere via kledingcontainers. De helft daarvan wordt hergebruikt buiten Vlaanderen. Iets meer dan een derde wordt gerecycleerd, en de rest gaat naar verbranding. Opgeteld met het restafval, **belandde in Vlaanderen in 2022 zo bijna de helft van al het textielafval in de verbrandingsoven**, zie Sankey-diagram hieronder.³⁸

Bron: Verwerking van end-of-life textiel - CE monitor.
<https://cemonitor.be/indicator/consumentengoederen/afval/verwerking-van-end-of-life-textiel/>, geraadpleegd op 6/6/2024. Het gaat om kiloton, geen tonnages.

Recyclage is de bestemming van 18,5% van de kleding die in Vlaanderen wordt afgedankt.³⁹ De recyclage gebeurt veelal in het buitenland.⁴⁰ In 2022 betekende recyclage trouwens nog steeds hoofdzakelijk 'open-loop recycling', een vorm van **downcycling**: hierbij worden de materialen in een andere waardeketen gebruikt. Voor textiel is dit ofwel vervezeling tot non-woven stoffen (bv. isolatiemateriaal), ofwel gebruik als poetsdoeken.⁴¹ 'Closed loop'-recycling, waarbij oude kleding opnieuw kleding wordt, is zeldzaam: slechts **1% wordt gerecycled tot nieuwe kleding**.⁴²

Slechts 1% van het gerecycleerde textiel wordt opnieuw kleding

³⁸ CE monitor. (n.d.-b). [Verwerking van end-of-life textiel](#)

³⁹ Ibid.

⁴⁰ De gevolgen van textielproductie en -afval voor het milieu (infografieken) | Onderwerpen | Europees Parlement. (n.d.-b). *Onderwerpen | Europees Parlement*.
<https://www.europarl.europa.eu/topics/nl/article/20201208ST093327/de-gevolgen-van-textielproductie-en-afval-voor-het-milieu-info-grafieken>

⁴¹ CE monitor. (n.d.-b). [Verwerking van end-of-life textiel](#)

⁴² Ibid.

Vernietiging: retours, BTW-regels, merkimago

Vandaag komt ook heel wat **ongebruikte kleding** in de afvalfase terecht. In 2020 ging het naar schatting om zo'n **4 à 9%** van de kleding op de Europese markt (zie tabel).⁴³ Dat betekent in het beste geval dat het gewicht van een file auto's van Brussel tot Berlijn wordt vernietigd, en in het slechtste geval een file auto's van Brussel tot voorbij Valencia.⁴⁴

In het beste geval wordt jaarlijks het gewicht van een file tussen Brussel en Berlijn aan ongebruikte kleding vernietigd

Volume textiel vernietigd in 2020 in de EU, in ton ⁴⁵		
	%	Totaal volume (ton)
Totale geschatte consumptie		6.600.000
Laagste schatting van aandeel dat vernietigd werd	4%	264.000
Hoogste schatting van aandeel dat vernietigd werd	9%	594.000

Die vernietiging kan kleding betreffen die in goede staat is, of beschadigd is. Stockvoorraden wegwerken en het toegepaste retourbeleid zijn de belangrijkste redenen om tot vernietiging over te gaan.

Die vernietiging is zeer impactvol. Omdat de grootste CO₂-impact plaatsvindt tijdens de productie van textiel, betekent het vernietigen ervan de totale

verspilling van die emissies en grondstoffen⁴⁶. De energieretrieving door verbranding van kleding weegt dan ook in geen enkel opzicht op tegen de energie die wordt gebruikt om de kledingstukken te produceren

De vernietiging van onverkocht textiel is een totale verspilling van grondstoffen en CO₂-emissies

⁴⁷.

⁴³ European Environment Agency. (2024). *The destruction of returned and unsold textiles in Europe's circular economy*.

<https://www.eea.europa.eu/publications/the-destruction-of-returned-and>

⁴⁴ In het beste scenario wordt 264.00 ton vernietigd. De gemiddelde auto is 1,5 ton, wat overeenkomt met 176.000 auto's. Een gemiddelde auto is 4 meter lang, met de fileplaats erbij is dat 4,5 meter. Maal 176.000 is 792.000 meter = 792 kilometer = Brussel-Berlijn. In het slechtste scenario wordt 594.000 ton vernietigd, wat overeenkomt met 396.000 auto's. 4,5 meter maal 396.000 is 1.762.000 meter = 1.762 kilometer = Brussel-Bari (in de hak van Italië).

⁴⁵ Duhoux, T., Bekkevold Lingås, D., Fogh Mortensen, L.. (2024, March 04). ETC CE Report 2024/4 - Volumes and destruction of returned and unsold textiles in Europe's circular economy. *Eionet Portal*.

<https://www.eionet.europa.eu/etcs/etc-ce/products/etc-ce-report-2024-4-volumes-and-destruction-of-returned-and-unsold-textiles-in-europes-circular-economy>

⁴⁶ Niinimäki, K., Peters, G., Dahlbo, H., Perry, P., Rissanen, T., & Gwilt, A. (2020). The environmental price of fast fashion. *Nature Reviews. Earth & Environment*, 1(4), 189-200. <https://doi.org/10.1038/s43017-020-0039-9>

⁴⁷ Elia, A., 2019, 'Fashion's Destruction of Unsold Goods: Responsible Solutions for an Environmentally Conscious Future', *Fordham Intellectual Property, Media & Entertainment Law Journal* 30, p. 539.

Stockvernietiging

De manier waarop de mode-industrie vandaag werkt, zorgt ervoor dat grote voorraden kleding onverkocht blijven. Het **fast fashion**-fenomeen, en zeker de steeds sneller wisselende collecties (*realtime fashion*), vereist een hoge productdiversificatie. Want het produceren van grote hoeveelheden is per product immers gemiddeld minder duur dan de productie van kleinere hoeveelheden en minder soorten producten. Dit leidt tot **overproductie** van productsoorten, stijlen, kleuren en maten.⁴⁸

Stocks opslaan is duur, en neemt plaats in die voor nieuwe collecties zou kunnen dienen. Naar schatting wordt één **vijfde van de onverkochte stocks vernietigd**. Het grootste deel wordt verkocht in outlets, en andere delen verdwijnen uit Europa en belanden vaak in Azië of Afrika, met hergebruik of recyclage als eindbestemming.⁴⁹

Ook onverkochte
luxegoederen worden vaak
structureel vernietigd

Ook **onverkochte luxegoederen** worden vaak structureel vernietigd. Indien die op de tweedehandsmarkt belanden, zouden ze immers schadelijk kunnen zijn voor het merkimage.

Ook **kleine gebreken** kunnen een reden zijn waarom sommige textielproducten überhaupt nooit worden verkocht. Volgens een studie uit 2021 van het Franse Agentschap voor Ecologische Transitie (ADEME) maakt kleding met kleine gebreken **31% van het onverkochte textiel** uit. Hier zou textielherstel een rol kunnen spelen. Maar de hoge kosten verbonden aan het schoonmaken en herstellen van goederen met een lage waarde, maakt dat **vernietiging kosteneffectiever** is⁵⁰. Soms worden zulke producten gedoneerd aan een goed doel, maar meestal gebeurt dat niet en worden ze vernietigd.⁵¹

Met de Ecodesign-richtlijn
komt er in Europa vanaf
2026 een verbod op de
vernietiging van onverkocht
textiel en schoenen

Vreemd genoeg werkt ook **BTW-regeling vernietiging in de hand**. In de meeste EU-lidstaten hebben bedrijven het recht om btw af te trekken als een artikel wordt vernietigd (indien naar behoren bewezen en bevestigd), maar niet als het artikel wordt gedoneerd⁵². Dit geeft bedrijven een financiële prikkel om onverkochte stocks te vernietigen in plaats van te doneren aan goede doelen.

---

⁴⁸ European Environment Agency. (2024). [The destruction of returned and unsold textiles in Europe's circular economy – European Environment Agency](#)

⁴⁹ Ibid.

⁵⁰ Roberts, H., et al., 2023, 'Product destruction: Exploring unsustainable production-consumption systems and appropriate policy responses', *Sustainable Production and Consumption* 35, pp. 300-312 (DOI: 10.1016/j.spc.2022.11.009).

⁵¹ Manshoven, S., Bekkevold Lingås, D., Fogh Mortensen, L., Paulsen, F. (2023, February 27). ETC/CE Report 2023/4 - EU exports of used textiles in Europe's circular economy. *Eionet Portal*. <https://www.eionet.europa.eu/etcs/etc-ce/products/etc-ce-report-2023-4-eu-exports-of-used-textiles-in-europe2019s-circular-economy>

⁵² Rödiger, L., et al., 2021, Prohibiting-the-destruction-of-unsold-goods-Policy-brief-2021.pdf, European Environmental Bureau (<https://eeb.org/wp-content/uploads/2021/10/Prohibiting-the-destruction-of-unsold-goods-Policy-brief-2021.pdf>) accessed 6 February 2023.

Vanaf 2026 zou hier echter verandering in moeten komen, met de nieuwe Europese **Ecodesign-richtlijn** (ESPR) die op 27 mei 2024 werd goedgekeurd. Daarmee kwam er in Europa een **verbod op de vernietiging van onverkocht textiel en schoeisel** (met een uitzondering voor micro-, kleine en middelgrote bedrijven) en krijgt de Europese Commissie de bevoegdheid om in de toekomst soortgelijke verboden in te voeren voor andere producten. Bedrijven die producten vernietigen, krijgen ook een transparantieplichting en moeten het aantal en het gewicht van de onverkochte producten die elk jaar worden weggegooid, de redenen voor het weggooien, enz. bekendmaken.

Retourzendingen

Retourzendingen spelen een belangrijke rol in de vernietiging. Het gemiddelde retourpercentage voor kleding die online werd aangekocht is 20%, wat betekent dat **één op de vijf online gekochte**

Eén op de vijf online gekochte kledingstukken wordt teruggestuurd

kledingstukken wordt geretourneerd.⁵³ Voor schoenen ligt dat percentage hoger, rond de 30%. Bij sommige bedrijven, zoals Zalando, schommelt het percentage zelfs rond 50%.⁵⁴

Tussen **22-43%** (bijna de helft) **van die geretourneerde stukken vindt daarna nooit meer de weg naar de consument, maar wordt vernietigd.**⁵⁵ Essentieel hierin is het financiële aspect: voor **producten die aan minder dan 34 euro worden verkocht**, is het doorgaans niet voordelig voor de verkoper om het product opnieuw te verkopen, zelfs aan de initiële prijs. Voor deze productcategorie is vernietiging een meer waarschijnlijke piste.⁵⁶

Voor teruggestuurde producten die minder dan 34 euro kosten, is vernietiging interessanter dan herverkoop

Een geschatte 2% van de geretourneerde producten zou **verdere behandeling vereisen**, zoals het verwijderen van vlekken of kleine reparaties, voordat ze mogelijk kunnen worden doorverkocht.

Kledingdonaties

Sinds 2000 is het volume van kledingdonaties aan goede doelen door consumenten **verdrievoudigd.**⁵⁷ Vandaag gaat het om zo'n zestig kledingstukken per jaar, per Belg. Daarmee zijn we de koploper in Europa

Amper 5% van de gedoneerde kleding krijgt een nieuw leven in Vlaanderen

---

⁵³ Duhoux, T., Bekkevold Lingås, D., Fogh Mortensen, L.. (2024, March 04). [ETC CE Report 2024/4 Volumes and destruction of returned and unsold textiles in Europe's circular economy](#)

⁵⁴ Vandoorne, S. (2023). Kleerkastvasten: De textielketen ontrafeld. Vrijdag Uitgevers, p. 56.

⁵⁵ European Environment Agency. (2024). [The destruction of returned and unsold textiles in Europe's circular economy – European Environment Agency](#)

⁵⁶ Bernon, M., et al., 2018, 'Aligning retail reverse logistics practice with circular economy values: an exploratory framework', Production Planning & Control 29(6), pp. 483-497 (DOI: 10.1080/09537287.2018.1449266)

⁵⁷ Manshoven, S., Bekkevold Lingås, D., Fogh Mortensen, L., Paulsen, F. (2023, February 27). [ETC/CE Report 2023/4 EU exports of used textiles in Europe's circular economy – Eionet Portal](#)

(al is dat cijfer niet onbetwist).⁵⁸ Die donaties gaan naar 'goede doelen' zoals kringloopwinkels, Oxfam Solidariteit en Wereldmissiehulp, of privéspelers zoals Vlaams Inzamelcentrum Textiel of Caritas NV, die – ondanks hun communicatie – geen liefdadigheidsorganisaties zijn.

Zoals hierboven beschreven vindt slechts 4,5 kiloton – of 5% van de gedoneerde kleding – een nieuw leven in Vlaanderen. 24,2 kiloton gaat via donaties naar **hergebruik buiten Vlaanderen**. Maar wat er met die kleding gebeurt, is **moeilijk te traceren**, en misbruik is niet uit te sluiten.

Verschillende spelers die gratis donaties krijgen – onder andere Oxfam en Wereldmissiehulp – gaven al toe deze vervolgens te verkopen, waarna deze kleding op de markt in het **Globale Zuiden** terechtkomt, aan prijzen tussen 0,3 en 1,8 euro per kg. Daar heeft deze westerse kleding een **marktversturende en ontwrichtende impact op de kledingmarkt en op het milieu**, zo beschrijft auteur Sarah Vandoorne uitgebreid in haar boek Kleerkastvasten (2023).

Westerse afdankertjes hebben een ontwrichtende impact in het Globale Zuiden

---

⁵⁸ Vandoorne, S. (2023). Kleerkastvasten, p. 283. Verdere uitleg op p. 393: de Belgische federatie van de afval- en recyclagesector contesteert deze cijfers en heeft het over 7 tot 9 kg huishoudelijk textiel per Belg, per jaar.

Kledingverkoop en -herstel in België en Vlaanderen

De kledingmarkt in België: cijfers, trends en de textielindustrie

De afgelopen decennia onderging de textiel- en kledingmarkt in België grote veranderingen. De markt internationaliseerde, de omzet steeg, de lokale productie nam af en het online shoppen kwam op. Enkele cijfers, samengebracht door handelsfederatie Comeos, op een rijtje.

Omzet

In 2022 behaalde de Belgische kledingsector, inclusief ondergoed, een **omzet van 4,4 miljard euro**, terwijl schoenen goed waren voor 1,7 miljard euro, aldus sectorfederatie voor de handel Comeos.⁵⁹ Dameskleding was verantwoordelijk voor 54% van de omzet, herenkleding voor 37%, en kinderkleding voor 9%.⁶⁰ Gemiddeld besteedde een **Belgische vrouw 758 euro per jaar** aan kleding, terwijl een **man 512 euro** uitgaf.⁶¹

In 2022 gaf een Belgische vrouw jaarlijks meer dan 750 euro uit aan nieuwe kleding

Vrouwen kochten vooral **jurken en rokken, truien en cardigans, en jeansbroeken**, terwijl mannen vooral T-shirts, jeans en andere broeken kochten. Wat schoenen betreft, wint de **sneaker** sterk aan populariteit en heeft deze de klassieke schoen grotendeels vervangen.⁶²

Tweedehandskleding vertegenwoordigt volgens RetailDetail 6% van de Belgische kledingmarkt en was in 2023 goed voor een omzet van 420 miljoen euro. Die omzet gaat in stijgende lijn (2023: +19%).⁶³ Ook online tweedehands shoppen is in opmars. Volgens Vinted zouden ondertussen zo'n drie miljoen Belgen een account hebben.

Winkelvoorkeuren en online shopping

Bijna driekwart van de Belgen winkelt in **winkelstraten** van grote steden en **shoppingcentra**. Daar wordt ook de meeste kleding aangekocht. Zeventig procent van de Belgen heeft al eens **online** kleding gekocht en gemiddeld gebeurt dit eens per drie maanden. Bijna 10% koopt kleding uitsluitend online, en bijna de helft van de consumenten verwacht in de toekomst alleen nog online

---

⁵⁹ Statistieken modebranche België. (2022). FashionUnited. <https://fashionunited.be/statistics/statistieken-modebranche-belgie>

⁶⁰ Lijbaart, S. (2023, August 24). De Belgische modemarkt is goed voor 6,8 miljard euro. FashionUnited. <https://fashionunited.be/nieuws/retail/de-belgische-modemarkt-is-goed-voor-6-8-miljard-euro/2023050138450>

⁶¹ Ibid.

⁶² Ibid.

⁶³ Neerman, P. (2024, January 30). Tweedehandskleding met vijfde gegroeid in België. RetailDetail BE. <https://www.retaildetail.be/nl/news/mode/tweedehandskleding-met-vijfde-gegroeid-in-belgie/>

---

te winkelen. Toch geven mensen die op zoek zijn naar kwalitatief betere mode nog steeds de voorkeur aan fysieke winkels om te passen en te kiezen.

Kleding is het meest gekochte online artikel door Belgen

In het eerste kwartaal van 2022 werd **vier op de tien kledingstukken en een op de vier paar schoenen via e-commerce** gekocht.⁶⁴ De grootste online modewinkels in België in 2021 waren **Zalando.be**, Bol.com, H&M.com, Veepee.be en Zara.com, waarbij Zalando.be de markt leidde met een omzet van 525,2 miljoen euro.⁶⁵

In het vierde kwartaal van 2021 was **kleding goed voor 20% van de totale online aankopen**, wat van kleding het meest gekochte online artikel maakt.⁶⁶

De Belgische textielindustrie

Tussen 2009 en 2018 daalde het aantal bedrijven in de Belgische textielindustrie jaarlijks met gemiddeld 2%. Vooral in Vlaanderen was de daling groot, met 228 bedrijven minder (een daling van 20%). In Brussel verdwenen 63 bedrijven (een daling van 50%) en in Wallonië was er een beperktere daling met 9%.⁶⁷

De **kledingindustrie** zag een nog sterkere **daling van gemiddeld 9% per jaar**, met nog slechts 549 bedrijven in 2018, vergeleken met 1177 in 2009. Ook de leder- en schoenindustrie kromp ook, met 88 bedrijven in 2018 tegen 148 in 2009. Het aantal **voltijdsequivalenten (VTE) daalde ook aanzienlijk**: in de textielindustrie van 24.163 in 2009 naar 5.825 in 2018 (een daling van 35%), in de kledingindustrie van 6.461 naar 3.039 (een daling van 50%), en in de leder- en schoenindustrie van 698 naar 523 (een daling van 60%).

Het aantal kledingbedrijven in België daalt elk jaar

Voor **100% lokale productie** zijn er in België nog maar een paar bedrijven actief, zoals Vanboeckryck, Swynen en Elanco (uniformen en werkkleding). Bedrijven zoals Celesta, Cleemput, Wesco en Autruche produceren voornamelijk in het buitenland maar bieden op aanvraag ook beperkte productie in Belgische ateliers. Textielabrikanten zoals Deltracon, Gevaert Bandweverij en de European Spinning Group werken volledig lokaal.⁶⁸

---

⁶⁴ Bron: BeCommerce Market Monitor, juni 2022. Via [Statistieken modebranche België](#)

⁶⁵ Bron: Statista Most popular online stores in the fashion segment in Belgium in 2021, by e-commerce net sales (in million U.S. dollars), juli 2022. Via [Statistieken modebranche België](#)

⁶⁶ Bron: BeCommerce Market Monitor, maart 2022. Via [Statistieken modebranche België](#)

⁶⁷ Bron: Eindrapport CCI-studie Mode en Design in België, mei 2021. Studie uitgevoerd op verzoek van de Ambassade van Frankrijk in België en van het ministerie van Europa en Buitenlandse Zaken, met de steun van het Institut français. Data: Eurostat (SBS data by NUTS 2 regions and NACE Rev. 2). Via [Statistieken modebranche België](#)

⁶⁸ Bron: FashionUnited publicatie, input Creamoda, oktober 2021. Via [Statistieken modebranche België](#)

Kledingherstel in Vlaanderen

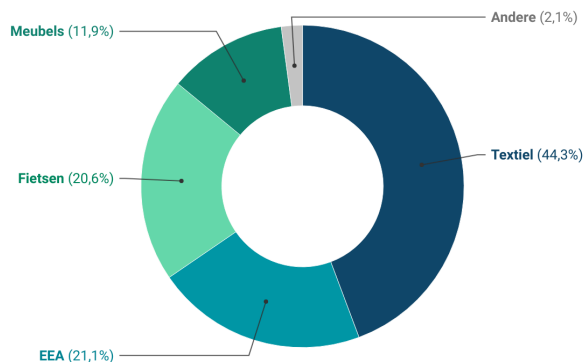
De manier waarop we omgaan met textielherstel veranderde de afgelopen decennia ingrijpend. Hoewel veel mensen vertrouwd zijn met kledingherstel – meer dan de helft van de bevroegde Vlamingen geeft aan dit vaak of heel vaak te doen, slechts 14% zelden of nooit⁶⁹ –, is dit vooral iets wat **binnen families en onder vrienden** gebeurt, en **verdwijnen expertise en onafhankelijke spelers** van de markt. Herstelvaardigheden onder de bevolking nemen ook af.

Maar liefst driekwart van de textielherstellingen gebeurt in de informele economie

Herstel is doeltreffend voor de levensduurverlenging van kleding

Maar herstel is doeltreffend als het gaat over **levensduurverlenging**. Volgens de Herstelindicator zorgde in meer dan driekwart van de gevallen het herstel van een kledingstuk ervoor dat er **geen nieuw gekocht** werd. Ook het onderzoek van de UA wees erop dat Belgen herstel zien als iets wat de levensduur van kleding effectief kan verlengen.⁷⁰

Herstelde goederen

Bron: Herstelindicator – CE monitor. Overzicht van herstelde goederen. <https://cemonitor.be/indicator/circulariteit/r-strategieen/herstelindicat or/>, geraadpleegd op 6/6/2024.

Volgens dezelfde Herstelindicator herstellen Vlamingen het vaakst **textiel (44,3%)**, daarna komen elektrische apparaten EEA (21,1%) en fietsen (20,6%).

Nog even dit: wat is het **verschil** tussen herstel en **upcycling**? Repareren en aanpassen kunnen de technische levensduur van een kledingstuk verlengen (hoe lang een item functioneert zoals bedoeld), terwijl upcycling en herbestemming de esthetische levensduur kunnen verlengen (hoe lang men een item aantrekkelijk vindt), al vereisen beide

ingrepen vergelijkbare vaardigheden en motivatie.⁷¹

---

⁶⁹ VITO e.a. [Leidraad 'Kledingontwerp voor Lange Levensduur' wil duurzaamheid in de modesector bevorderen | VITO](#) (2023).

⁷⁰ Gesprek Repair&Share met Marie Das, doctoraatsonderzoeker bij de onderzoeksgroep Productontwikkeling en het REuselab, Universiteit Antwerpen.

⁷¹ Zhang, L., & Hale, J. (2022). Extending the Lifetime of Clothing through Repair and Repurpose: An Investigation of Barriers and Enablers in UK Citizens. *Sustainability*, 14(17), 10821. <https://doi.org/10.3390/su141710821>

Professionele herstellende: er zijn er steeds minder

Een grondige typering van professionele kledingherstellende in Vlaanderen is er nog niet. Repair & Share bracht een kleine **driehonderd professionele herstellende** in Vlaanderen [in kaart](#). Dat is gemiddeld iets minder dan één professionele hersteller per gemeente. Daarnaast zijn er verschillende **retailers** die een eigen hersteldienst hebben, met de **outdoorbranche** als koploper, en zijn er heel wat **kledingmerken** met een eigen atelier, die ook herstellingen aanbieden, binnen of buiten de garantieperiode. Tot slot zijn er een zeer beperkt aantal **online** spelers actief.⁷²

Uitgebreider onderzocht werd de Europese kledingreparatiebranche. Die lijkt te worden gedomineerd door **onafhankelijke reparateurs**⁷³, vertegenwoordigd door kleine bedrijven met eventueel enkele werknemers. Via extrapolatie berekenden onderzoekers dat de sector voor kledingherstel voor de hele EU27 een totale omzet van € 447 miljoen per jaar oplevert, of **1 euro per inwoner per jaar**.⁷⁴ Dit cijfer is vergelijkbaar met de omzet van tweedehands kledingmarkt in België, wat suggereert dat de Europese textielherstelsector niet groot is, en ook niet bepaald waardevol. Statistieken uit 2015⁷⁵ suggereren dat **slechts 0,1 procent van het individuele consumptiebudget naar kledingherstel**, -huur en -schoonmaken gaat.⁷⁶ Het contrast met de verkoop van nieuwe kleding is opvallend: in 2019 waren er ongeveer 275.000 kledingdetailhandelsbedrijven in de EU27⁷⁷, met een omzet van ongeveer 177 miljard euro. Er wordt aangenomen dat de herstelsector slechts een marginale **0,25% van de totale kledingverkoop** vertegenwoordigt.⁷⁸

De Europese textielherstelsector is niet groot en ook niet erg waardevol

Ook via extrapolatie van onderzoek op basis van Duitse gegevens wordt geschat dat er in Europa zo'n 1,3 herstel- en retouchekleermakers zijn per 10.000 inwoners⁷⁹ - in Vlaanderen ligt dat cijfer vermoedelijk dus lager. Dat cijfer gaat al jaren in dalende lijn. In 2021 waren er ongeveer 11.300 kledingherstellende en -aanpassers in Duitsland, bijna **één derde minder dan in 2012**. In 2022 werden volgens de Herstelindicator in Vlaanderen 1.084.760 schoenen, en textiel- en lederitems hersteld door een professionele hersteller. Ook dat is een **sterke daling** tegenover tien jaar eerder, toen er

---

⁷² Een uitgebreid overzicht/onderzoek hiernaar is nog niet gebeurd.

⁷³ Commerciële kledingwasserijen en herstel van kleding na verkoop zijn niet mee opgenomen in dit onderzoek.

⁷⁴ S. Manoochehri, M. Schlupe, Y. Dams, G. Mehlhart, D. Bekkevold Lingås, G. Marin, M. Nicolau, S. Colgan. ETC/CE Report 6/2022 - An overview of Europe's repair sector. 25 Nov 2022. bookmark:

<https://www.eionet.europa.eu/etcs/etc-ce/products/etc-ce-products/etc-ce-report-6-2022-an-overview-of-europes-repair-sector>

⁷⁵ Eurostat: Structure of consumption expenditure by COICOP consumption purpose [hbs_str_t211]; Cleaning, repair and hire of clothing [CP0314]; Last update: 23/08/202; bookmark:

<https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/bookmark/54f8c5f6-97c1-4828-a696-4cfe5e64ffb7?lang=en>

⁷⁶ Manoochehri, S., Schlupe, M., Dams, Y., Mehlhart, L., Bekkevold Lingås, D., Marin, G., Nicolau, M., Colgan, S. (2022, Nov. 25). ETC CE Report 2022/6 An Overview of Europe's Repair Sector. *Eionet Portal*.

<https://www.eionet.europa.eu/etcs/etc-ce/products/etc-ce-products/etc-ce-report-6-2022-an-overview-of-europes-repair-sector>

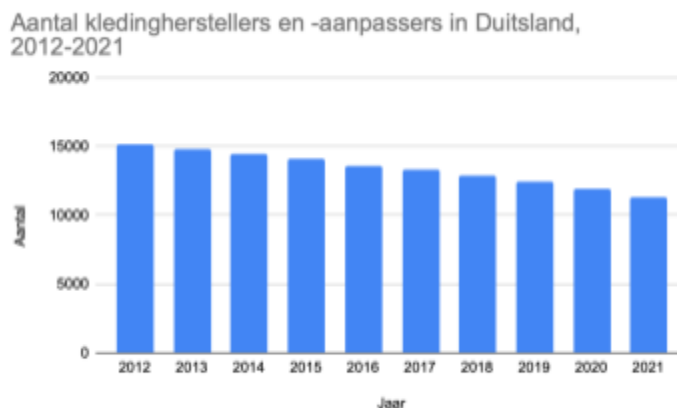
⁷⁷ Eurostat: Annual detailed enterprise statistics for trade (NACE Rev. 2 G)[sbs_na_dt_r2]; NACE code G4771; Last update: 18/05/2022; bookmark: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/bookmark/ae0b6af1-7cfa-4df9-ab6f-5db7f9c26369?lang=en>

⁷⁸ ETC CE Report 2022/6 An Overview of Europe's Repair Sector

⁷⁹ Ibid.

---

nog 1.925.783 herstellingen werden geregistreerd. De daling staat in contrast met het toegenomen herstel door professionele reparateurs van elektrische apparaten en fietsen.⁸⁰

Bron: ETC/CE Report 6/2022, figuur 5.2.

Kleding herstellen doet de Vlaming vooral thuis

Uit de Herstelindicator⁸¹ van KULeuven/VITO blijkt dat **meer dan driekwart** van alle textielherstellingen werden uitgevoerd **door de respondenten zelf, of binnen de familie** gebeurden. Slechts 22,7% gebeurde via formele kanalen.⁸² Herstel door onafhankelijke herstellere komt op de derde plaats, gevolgd door herstel bij de retailer of verkoper.

Verschillende studies schatten dat mensen **één keer om de zes maanden**, of minder, kleding herstellen.⁸³ Iets meer dan **drie op tien Vlamingen herstellde in het afgelopen jaar een kledingstuk** volgens de Herstelindicator. Mannen deden dat minder vaak (23%) dan vrouwen (39%). Via extrapolatie berekenden de onderzoekers dat 4,3 miljoen stuks textiel op die manier hersteld werden in 2022. Vlamingen zouden op die manier samen **meer dan 600 FTE** het afgelopen jaar hebben geïnvesteerd in textielherstel.⁸⁴

Hoewel de kostenlaag zijn, is verzorgen en herstellen van kleding **vakkundig werk dat verschillende specifieke middelen vereist**, waaronder aandacht, tijd, probleemoplossend vermogen, fysieke arbeid in meerdere fasen, toegang tot specifiek gereedschap, en specialistische vaardigheden zoals maatwerk, stopwerk of textielverf.⁸⁵

---

⁸⁰ CE monitor. Herstelindicator – Overzicht van herstellende goederen.

<https://cemonitor.be/indicator/circulariteit/r-strategieen/herstelindicator/>, geraadpleegd op 6/6/2024.

⁸¹ Herstelindicator – CE monitor

⁸² via Rosalie - resultaten te checken met KUL

⁸³ Zhang L, Hale J. Extending the Lifetime of Clothing through Repair and Repurpose: An Investigation of Barriers and Enablers in UK Citizens. Sustainability. 2022; 14(17):10821. <https://doi.org/10.3390/su141710821>

⁸⁴ Bronnen nagaan of we ze mogen gebruiken

⁸⁵ Fletcher, K., & Fitzpatrick, A. (2021). Decentring durability: plural ideas and actions of long lasting clothes [Research Project Note]. Centre for Sustainable Fashion, London College of Fashion, University of the Arts London. https://lasting.world/wp-content/uploads/sites/548/2021/11/Decentring_Durability_project_note.pdf

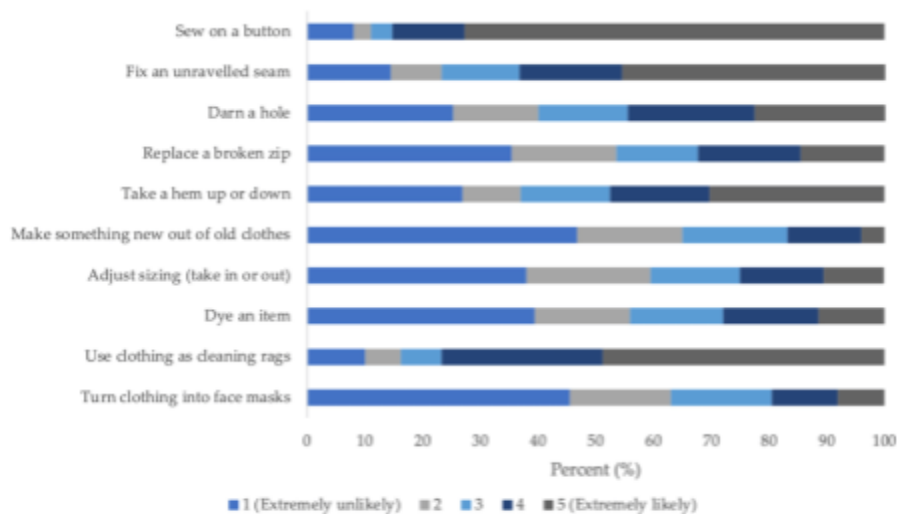
Kledingherstel verloopt via duidelijke gender- en leeftijdspatronen

Vaak zijn het **vrouwen** die kleding herstellen, ook binnen bredere **familienetwerken** waar bijvoorbeeld tantes of grootmoeders deze taken opnemen.⁸⁶ Dit blijkt ook uit de Herstelindicator: kledingherstel verloopt via **duidelijke leeftijdspatronen**. In de leeftijdsgroep 18-34-jarigen wordt textiel vooral hersteld door familie/vriend/andere informele contacten,

waarbij een kwart van de ondervraagden zelf herstelt. In de leeftijdscategorie van de 55-plussers is het aandeel van mensen die zelf herstellen, opgelopen naar meer dan de helft, en bedraagt het herstel door familie/vriend/andere informele contacten nog slechts een kwart.

Welke technieken beheersen mensen nog zelf? Er bestaan indicatieve cijfers uit de UK⁸⁷, waar 300 deelnemers werden gevraagd naar hun vermogen om kleding te repareren. Zoals blijkt uit de grafiek hieronder konden de meesten een losgekomen naad herstellen of een knoop aannaaien.

De meeste mensen kunnen een losgekomen naad herstellen of een knoop aannaaien

Bron: Zhang L, Hale J. Extending the Lifetime of Clothing through Repair and Repurpose: An Investigation of Barriers and Enablers in UK Citizens. Sustainability. 2022; 14(17)

We herstellen vooral nieuwe kleding

Welke kledingstukken mensen het vaakst zelf herstellen, is weinig onderzocht. Een kwalitatieve steekproef bij professionele en niet-professionele herstellende door Repair&Share gaf ook aan dat Vlamingen het vaakst **broeken** met scheuren laten herstellen of laten inkorten, of de **rits** ervan

⁸⁶ Ibid.

⁸⁷ Zhang L, Hale J. Extending the Lifetime of Clothing through Repair and Repurpose: An Investigation of Barriers and Enablers in UK Citizens. Sustainability. 2022; 14(17):10821. <https://doi.org/10.3390/su141710821>

---

laten herstellen. In mindere mate gaan Vlamingen naar een hersteller om losse naden te dicht en gaatjes te herstellen. **Outdoorkleding** zoals donsassen zijn een item dat regelmatig hersteld wordt.

⁸⁸

Volgens een recente bevraging door de UAntwerpen herstellen Belgen inderdaad het vaakst zelf **broeken**, en het minst vaak T-shirts en truien. Een hypothese kan zijn dat broeken minder gemakkelijk comfortabel zitten, waardoor de investering in een goed zittend exemplaar de moeite is, en dat T-shirts en truien makkelijker 'inwisselbaar' zijn. Complexe kledingonderdelen zoals ritssliders of drukknoppen worden sneller hersteld door professionals, dan scheuren of losgekomen naden. Mensen kiezen ook sneller voor herstel wanneer de aankoop **duur** was, of de kleding vrij **nieuw**. Oude en versleten kleding wordt weinig hersteld.

Dat herstellde kleding vaak vrij nieuw is, suggereren ook de gegevens uit de Herstelindicator: slechts één kledingstuk op zes was ouder dan vijf jaar, een kwart was tussen drie en vijf jaar oud. Bijna een kwart van het herstellde textiel was minder dan een jaar oud, en één kledingstuk op drie was tussen één en twee jaar oud. Dat betekent dat **meer dan de helft** van de herstellde kledingstukken **binnen de wettelijke garantietermijn** viel. Het is niet duidelijk welk percentage van de herstellingen ook binnen die garantievoorwaarden gebeurde.

Kleding die wordt hersteld is vaak nog geen twee jaar oud

---

⁸⁸ Eigen onderzoek: bevraging van tien professionele en niet-professionele herstellende in Vlaanderen, voorjaar 2024.

Herstelbereidheid: barrières en drijfveren voor kledingherstel

Als het gaat over waarom mensen wel of niet overgaan tot het herstellen van kleding, bestaan er barrières en drijfveren.⁸⁹ De belangrijkste barrières zijn sociale en gedragsmatige barrières, die van invloed zijn op **de vraag of de consument de moeite wil doen** om iets te repareren.

Ondanks positieve attitudes rond herstel, gebeurt het weinig

Qua drijfveren blijkt de **emotionele band** van de eigenaar met het kledingstuk belangrijk te zijn. Herstel wordt door Belgen **gezien als positief**, iets wat je ecologische voetafdruk kan verkleinen, zo blijkt uit een recente UA-bevraging.⁹⁰ Mensen zijn ervan overtuigd dat herstel beter is dan weggooien. Toch bestaat er iets als een **attitude behavior gap**: ondanks de positieve attitudes rond herstel, gebeurt het weinig. De reden hiervan is volgens de onderzoekers iets wat best verder onderzocht wordt.

Barrières

Wat betreft de barrières, stelt de European Topic Centre on Circular economy and resource use (ETC CE) in een rapport uit 2022 dat er bij consumenten een **gebrek is aan herstelbereidheid**. Mensen gooien kleding niet weg omdat die versleten is, maar eerder vanwege esthetische veranderingen en veranderende sociale voorkeuren, is daarom een gevolg van **consumentengedrag**. Ook spelen het gebrek aan **tijd en de juiste vaardigheden** een rol.

Belangrijkste barrières voor kledingherstel volgens ETC CE (2022) ⁹¹			
Systemisch	Technisch	Economisch	Sociaal en gedrag
<u>Commercieel</u> - Kortere wettelijke garantie dan gemiddelde tijd voor kleding stukgaat - Gebrek aan kennis/vermogen om gebruik te maken van garantie - Gebrek aan lobby bij kleermakers	<u>Commercieel en privé</u> - Lage kwaliteit van fast fashion maakt reparatie minder haalbaar en minder de moeite waard dan het kopen van nieuwe kleding - Gebrek aan vaardigheden en kennis	<u>Commercieel</u> - Verhoudingsgewijs hogere kosten dan het kopen van nieuwe producten - Ongemak en tijdrovend <u>Privé</u> - Tijdrovend	<u>Commercieel en privé</u> - Gebrek aan emotionele band - Nieuwe producten met nieuwe functies trekken aan - Sociale verwachting om nieuw te kopen in plaats van te repareren - Beperkte duurzaamheid van fast fashion waardoor reparatie minder de moeite waard is dan het kopen van nieuwe producten - Gebrek aan vertrouwen in kleermakers : gebrek aan transparantie over prijzen, kwaliteit en reparatietijd

⁸⁹ Zhang L, Hale J. Extending the Lifetime of Clothing through Repair and Repurpose: An Investigation of Barriers and Enablers in UK Citizens. *Sustainability*. 2022; 14(17):10821. <https://doi.org/10.3390/su141710821> <https://www.mdpi.com/2071-1050/14/17/10821>

⁹⁰ Bron: gesprek Marie Das (UA).

⁹¹ ETC CE Report 2022/6 An Overview of Europe's Repair Sector

---

Dure arbeid

Volgens een bevraging door de UA bij zo'n 300 Belgen⁹² is **prijs de grootste barrière** om spullen niet te laten herstellen. Mensen zullen sneller moeilijk te vervangen onderdelen - zoals een rits of drukknop - laten herstellen door een professional, dan een scheur of een losgekomen naad. De prijs van herstellingen wordt ook in andere studies bevestigd als belangrijke barrière.

De prijs lijkt de belangrijkste reden voor Belgen om kleding niet te laten herstellen

Aangezien elk item moet worden gediagnosticeerd en individueel gerepareerd moet worden, kunnen de **arbeidskosten hoog** oplopen.⁹³ Omdat *fast fashion* massaal wordt geproduceerd in landen met lagere arbeidskosten, is het moeilijk voor reparaties die in Europa worden uitgevoerd om daar op prijs mee te concurreren.

Onvoldoende wettelijke garanties

Consumenten hebben wettelijk recht op **twee jaar garantie**. Gaat het om een tweedehandsgoed, dan legt de verkoper de garantie meestal vast op de wettelijke minimumtermijn van één jaar. Doet hij dit niet, dan is de garantietermijn twee jaar. ETC CE argumenteert dat de garanties korter zijn dan gemiddelde tijd voor kleding stukgaat. Volgens de herstelindicator gaat iets minder dan de helft van de kledingstukken stuk na het tweede jaar van gebruik.

In combinatie met **onwetendheid** van consumenten over hun rechten, belemmert het huidige garantiesysteem het gebruik van herstellingen binnen de garantieperiode.

Onduidelijkheid voor consument

Ten derde is er een **gebrek aan informatie over de kwaliteit, prijs en reparatietijd bij professionele herstellere**, zo blijkt uit een informeel onderzoek bij jongeren in Denemarken⁹⁴. Dit wordt bevestigd door de bevraging door de UA: mensen vinden maar moeilijk info over waar je herstellere kan vinden, en er is weinig kennis over wat herstellere doen.

Klanten moeten daarnaast aan bepaalde **voorwaarden** voldoen om zicht te krijgen op de prijs de reparatieomvang en -tijd van een te herstellen kledingstuk: ze moeten binnen de openingstijden mét hun kledingstuk in de winkel zijn, en vervolgens terugkomen wanneer het artikel klaar is, terwijl de uiteindelijke kost tot het einde **onzeker** blijft.

---

⁹² Bron: gesprek Marie Das (UA).

⁹³ ETC CE Report 2022/6 An Overview of Europe's Repair Sector

⁹⁴ ETC CE Report 2022/6 An Overview of Europe's Repair Sector

---

Toch is het zo dat mensen veel **respect** hebben voor herstelberoepen, blijkt uit de UA-bevraging. Ze bezitten in hun ogen bepaalde vaardigheden, en doen werk dat niet gemakkelijk is om te doen. Op die manier is er een hoog **vertrouwen** in de kwaliteit van het werk van herstellende.

Slechte kwaliteit van kleding

Ook kan de vaak lage kwaliteit van kleding – met name bij fast fashion – een technische barrière vormen voor reparatie, die er deels voor zorgt dat kleding **moeilijk te herstellen** is (naden die snel loskomen, ritsen die er niet gemakkelijk uit gehaald kunnen worden, ...).⁹⁵ Maar het zorgt er vooral voor dat consumenten de waarde niet inzien van het investeren van tijd en geld in herstellingen.⁹⁶

Gebrek aan vaardigheden (bij DIY-herstellingen)

Omdat het nodige materiaal om kleding te herstellen gemakkelijk en in veel winkels te vinden is, zijn er voor DIY-herstellingen weinig fysieke elementen die de toegang tot reparatie van kleding belemmeren.⁹⁷

De **vaardigheid** van naaien en herstellen is steeds **minder wijdverspreid** is onder de bevolking.⁹⁸ Bij het onderzoek van de UA Antwerpen scoorde het zelfvertrouwen in de eigen herstelvaardigheden vrij laag, en dat was zo voor de verschillende leeftijdsgroepen.⁹⁹

In Denemarken wees een informele bevraging in 2019 bij ruim 800 jongeren erop dat, hoewel de meesten in staat waren basisreparaties uit te voeren, velen graag meer hadden willen repareren, maar **niet over de vaardigheden beschikten om complexere reparaties** uit te voeren zoals het herstellen van gaten. Bovendien twijfelden ze aan het materiaal dat daarvoor nodig zou zijn, wat het proberen ontmoedigde. De meesten vroegen daarom oudere familieleden om hulp.¹⁰⁰

Er is inderdaad een verschil tussen gemakkelijke herstellingen (knoop aannaaien, naad dicht) en meer complexe herstellingen, zoals een rits vervangen. In het laatste geval kan de consument in een dilemma terechtkomen tussen het kopen van aangepast materiaal – zoals een naaimachine, die enkel loont als investering als de consument veel repareert – en het betalen van een professionele kleermaker, of het weggooien van het kledingstuk en het kopen van een nieuw exemplaar voor mogelijk minder geld. Uiteindelijk zou zo'n **economische evenwichtsoefening** ertoe kunnen leiden dat de klant voor het laatste kiest.¹⁰¹

---

⁹⁵ Bron: gesprekken met herstellende in het voorjaar 2024 door Repair&Share.

⁹⁶ ETC CE Report 2022/6 An Overview of Europe's Repair Sector

⁹⁷ Ibid.

⁹⁸ McLaren, A., & McLauchlan, S. (2015, July 31). Crafting sustainable repairs: Practice-based approaches to extending the life of clothes. University of Edinburgh Research Explorer.

<https://www.research.ed.ac.uk/en/publications/crafting-sustainable-repairs-practice-based-approaches-to-extendi>

⁹⁹ Bron: gesprek Marie Das (UA).

¹⁰⁰ ETC CE Report 2022/6 An Overview of Europe's Repair Sector

¹⁰¹ Ibid.

Al bestaan er wel fablabs, open naaiateliers en Repair Cafés waar je een naaimachine gratis of tegen een laagdrempelige bijdrage kunt gebruiken. Maar zo'n plekken zijn schaars, en ze zijn ook weinig bekend.

Drijfveren

Een studie van UCL Centre for Behaviour Change uit 2022 bij 300 respondenten in Groot-Brittannië¹⁰² bracht deze **belemmeringen en drijfveren** naar voren met de meeste impact, in volgorde van belangrijkheid:

Barrières en drijfveren voor textielherstel volgens UCL Centre for Behaviour Change	
Barrières	Drijfveren
<ol style="list-style-type: none"> 1. Gebrek aan vaardigheden 2. Slecht productontwerp 3. Prijs van reparatie 4. Incongruentie met de identiteit 5. Routines en gewoonten om nieuwe kleding te kopen en oude weg te gooien	<ol style="list-style-type: none"> 1. Focus tijdens DIY-taakjes¹⁰³ 2. Dynamische sociale normen 3. Overtuigd zijn van de voordelen van repareren 4. Emotionele gehechtheid aan kleding 5. Routines en gewoonten om te repareren

Mogelijke routes om herstelbereidheid te vergroten zijn deze, volgens diezelfde UCL, met verschillende rollen voor verschillende actoren (beleid/bedrijven/NGO's/scholen/media):

- Communicatie:
  - **Leg de ecologische, economische en emotionele voordelen uit** van het repareren en hergebruiken van kleding (minder afval, bespaard geld, hogere waarde)
  - Toon beelden van de gevolgen (bijvoorbeeld textielafval) om de bedreiging voor het milieu te benadrukken en **negatieve gevoelens te creëren over het kopen van nieuwe kleding** en het weggooien van kleding
  - Promoten van een identiteit als **duurzame en verantwoordelijke burger**
  - Toon **beelden van burgers die herstellingen** en herbestemmingen uitvoeren in verschillende omgevingen (thuis, in het park met vrienden, in het openbaar vervoer)
  - Toon video's of beelden van **rolmodellen** waarin de voordelen van reparatie en hergebruik worden uitgelegd
  - Via een fashion influencer demonstreren hoe je verschillende kledingstukken kunt

---

¹⁰² Zhang L, Hale J. Extending the Lifetime of Clothing through Repair and Repurpose (2022).

¹⁰³ Dit "genieten" van een focusmoment is een interessant gegeven, zie ook: "Het bijwonen van de praktische sessie gaf de deelnemers de tijd en toegang tot middelen om het reparatiewerk uit te voeren in wat als een plezierige ervaring werd beschouwd, ondanks het feit dat er geen praktische begeleiding of ondersteuning van de onderzoekers was. Dit stond in contrast met de enquêtegegevens, waar het idee van het thuis repareren van kleding soms werd gezien als een tijdrovende bezigheid die een "klusje" was." GWILT, Alison (2014). What prevents people repairing clothes? : an investigation into community-based approaches to sustainable product service systems for clothing repair. *Making Futures Journal*, 3. <http://shura.shu.ac.uk/8125/>

---

repareren en hergebruiken via **videotutorials en gratis workshops**.

- **Stimuleer burgers** om hun vaardigheden toe te passen wanneer ze beschadigde, slecht passende of ongewenste kleding hebben.

- Diensten:
  - Bied **online handleidingen** aan met advies over het uitvoeren van hersteltaakjes.
  - Bied gratis **reparatiesets** aan aan de kassa
  - Bied **gratis reparatie- en hergebruikdiensten** aan in winkels
  - Creëer gratis en toegankelijke **Repair Cafés** of gemeenschapshuizen

- Beleid:
  - Voer **labels** in die duurzaamheid en repareerbaarheid aangeven bij kleding
  - Stimuleer herstel **fiscaal**
  - Creëer gratis en toegankelijke **Repair Cafés** of gemeenschapshuizen

Bewustmakingscampagnes die inzetten op het ontwikkelen van herstelvaardigheden zijn weliswaar belangrijk, maar niet voldoende om gedragsverandering te ondersteunen. Er zijn **structurele en beleidsveranderingen nodig**, stellen de auteurs.¹⁰⁴

Meer structureel kan herstel volgens de UCL-studie worden gepromoot door gedragsveranderingstechnieken zoals workshops en het aanbieden van **gratis reparatie- en hergebruikdiensten**, of inzetten op uitgebreide producentenverantwoordelijkheid (zie ook volgend hoofdstuk met beleidsaanbevelingen).

---

¹⁰⁴ Zhang L, Hale J. Extending the Lifetime of Clothing through Repair and Repurpose (2022).

Aanbevelingen

Beleid, dienstverlening en fiscale maatregelen kunnen de mensen sturen naar meer textielherstel, stellen de auteurs van een studie uit 2022 door de UCL Centre for Behaviour Change¹⁰⁵. In verschillende Europese landen werden ook al beleidsmaatregelen ingevoerd met het oog op het verlengen van de gebruiksduur van kleding en het stimuleren van textielherstel. We beschrijven hieronder enkele cases die als inspiratie kunnen dienen voor Vlaamse en Belgische beleidsmakers.

Om winkels aan te moedigen gratis reparatie- en hergebruikdiensten aan te bieden, kunnen **subsidies of belastingverlagingen** effectief zijn.¹⁰⁶ Sommige Europese landen hebben **belastingvoordelen** ingevoerd voor reparatiediensten, waardoor deze kosteneffectiever is dan een vervanging - of minder prijsverschil kan opleveren.¹⁰⁷

Ook wordt **Extended Producer Responsibility (EPR)** vanaf 2025 in Europa verplicht voor grote kledingbedrijven. Producenten krijgen daarbij de verantwoordelijkheid voor afvalpreventie, productontwerp met een lage impact en ondersteuning van reparatie en recycling door burgers.¹⁰⁸ De specifieke **manier waarop deze EPR vorm krijgt** in een land, kan bepalend zijn.

Ook **informatie over duurzaamheid en repareerbaarheid** die publiek beschikbaar is, of certificeringen, kunnen informatie verschaffen over de verwachte levensduur van een artikel bij normale slijtage, en of het artikel geschikt is voor reparatie, en op die manier bijdragen aan meer kledingherstel.¹⁰⁹ Die informatie zou ook kunnen leiden tot betere **vergelijkbaarheid** van kledingitems door burgers, waardoor merken mogelijk ook worden gestimuleerd om te verduurzamen. Ook zou dit soort transparantie de zorgen over greenwashing kunnen verminderen. De uitwerking van het **digitaal productpaspoort (DPP)** in de Europese Ecodesign-regelgeving is een eerste stap in die richting.

Ten slotte kunnen **minimale ontwerpnormen** volgens het ecodesignprincipe, rond duurzaamheid en repareerbaarheid, kunnen zorgen voor een veranderde mentaliteit: dat repareren de moeite waard is voor alle kleding.

---

¹⁰⁵ Zhang L, Hale J. Extending the Lifetime of Clothing through Repair and Repurpose (2022).

¹⁰⁶ Durrani, M. "People Gather for Stranger Things, So Why Not This?" Learning Sustainable Sensibilities through Communal Garment-Mending Practices. Sustainability 2018, 10, 2218.

¹⁰⁷ European Environment Agency. Textiles and the Environment in a Circular Economy. Available online: https://www.eionet.europa.eu/etcs/etc-wmge/products/etc-reports/textiles-and-the-environment-in-a-circular-economy/@@download/file/ETC-WMGE_report_final%20for%20website_updated%202020.pdf (accessed on 1 August 2021).

¹⁰⁸ Environmental Audit Committee. Fixing Fashion: Clothing Consumption and Sustainability. Available online: <https://publications.parliament.uk/pa/cm201719/cmselect/cmenvaud/1952/1952.pdf> (accessed on 1 August 2021).

¹⁰⁹ Nielsen, K.S.; Brick, C.; Hofmann, W.; Joanes, T.; Lange, F.; Gwozdz, W. The Motivation-Impact Gap in pro-Environmental Clothing Consumption. Nat. Sustain. 2022, 5, 665-668.

Extended Producer Responsibility (EPR) voor textiel

Extended Producer Responsibility (EPR) (of UPV: uitgebreide producentenverantwoordelijkheid) is een vertaling van het Europese beginsel **'de vervuiler betaalt'**. Het betekent zoveel dat textielproducenten ook verantwoordelijk worden voor de milieuvriendelijke verwerking van hun producten in afvalfase (hergebruik, recycling, preventie). De kosten voor afvalverwerking komen dan bij de textielproducenten te liggen.

In 2021 werd in Europa de vernieuwde **Waste Framework Directive** goedgekeurd. De richtlijn bevat verschillende regels, van productontwerp tot textielafval en recycling. Lidstaten worden **verplicht om voor 1 januari 2025 systemen** op te zetten voor de gescheiden inzameling van textielafval. **Elk land zal zijn eigen EPR** hebben en als textielproducent moet je je aansluiten bij een EPR in elk land waar je actief bent.

De specifieke manier waarop deze Europese richtlijn **vertaald wordt naar nationale wetgeving**, kan bepalend zijn. Een belangrijke vraag is bijvoorbeeld of ook **herstellingen** als prestatiedoel mee worden opgenomen in de wetgeving. Milieuorganisatie European Environmental Bureau (EEB) argumenteert dat burgers gemakkelijk toegang moeten krijgen tot herstelfaciliteiten. Deze doelstelling kan worden verfijnd om een bepaald niveau van herstelactiviteiten te bepalen (zoals bijvoorbeeld per hoofd van de bevolking, of per ton textiel).¹¹⁰ Dit houdt in dat het reparatienetwerk zal moeten worden uitgebreid. De kosten die hiervoor nodig zijn, moeten gedekt worden door de EPR-regeling.¹¹¹

EPR is vandaag al in nationale wetgeving gegoten in **Frankrijk en Nederland**, de Nederlandse case staat hieronder uitgewerkt.

Hoe staat het met EPR in **België**? In 2021 werd CircleTex opgericht, een nationaal inzamelsysteem voor textielproducten hoofdzakelijk gericht op bedrijfskleding, op initiatief van Belgische modedefederatie Creamoda.¹¹² Dit project is ondertussen gestopt. Creamoda bereidt nu samen met Comeos en Fedustria (?), onder begeleiding van [Recydata](#) (een onderdeel van Valipac) een voorstel voor dat heel België moet dekken. Dit voorstel moet dan politiek goedgekeurd worden, waarna de politiek dit moet implementeren. De datum van 1 januari is waarschijnlijk niet realistisch.¹¹³

---

¹¹⁰ European Environmental Bureau. (2022) Driving a Circular Economy for Textiles through EPR. <https://eeb.org/wp-content/uploads/2022/03/CE-Textiles-EPR.pdf>

¹¹¹ Ibid.

¹¹² Dit zijn de [statuten](#) van CircleTex.

¹¹³ Bron: telefoongesprek met Erik Magnus, directeur van Creamoda, 26 juni 2024.

Case: Nederland

Sinds 1 juli 2023 geldt in Nederland het [Besluit UPV Textiel](#). Deze wetgeving maakt importeurs of producenten van kleding en huishoudtextiel, verantwoordelijk voor de inzameling, verwerking, recycling en het hergebruik van de producten in Nederland in de handel gebracht. De verplichtingen gelden op alle nieuwe textielproducten, behalve schoenen, riemen, hoofddeksels, dekens, bedspreien, gordijnen en poetsdoeken.

Vanaf 2025 zijn er jaarlijks oplopende minimumdoelstellingen voor het afvalbeheer van de textielproducten. Deze gelden voor de producten die in het voorafgaande kalenderjaar in de handel zijn gebracht. De doelstellingen zijn uitgedrukt in gewichtspercenten. Zie het Besluit UPV textiel voor de details van de jaarlijks oplopende doelstellingen.

- **doelstelling voor 'voorbereiding voor hergebruik en recycling'**: in 2025 moet ten minste 50% (!) van het gewicht dat het voorgaande jaar in de handel is gebracht, worden voorbereid voor hergebruik of gerecycled. In 2030 moet dit ten minste 75% zijn.
- doelstelling voor **'voorbereiden voor hergebruik'**: in 2025 moet ten minste 20% van het gewicht dat in het voorgaande jaar in de handel is gebracht, worden voorbereid voor hergebruik. In 2030 moet dit ten minste 25% zijn. Deze doelstelling heeft nog extra doelstellingen wat betreft het percentage dat daadwerkelijk **lokaal** in Nederland wordt hergebruikt. In 2025 is dit ten minste 10%. In 2030 zal dit ten minste 15% moeten zijn.
- **doelstelling voor 'vezel-tot-vezelrecycling' of 'closed loop'-recyclage**: Vanaf 2025 moet het ingezamelde textiel zo worden bewerkt dat de textielvezels opnieuw worden toegepast in materialen voor kleding of huishoudtextiel. In 2025 is de doelstelling hiervoor ten minste 25%. In 2030 zal dit ten minste 33% moeten zijn.
- Bedrijven moeten ook maatregelen nemen voor meer gebruik van gerecyclede textielvezels in hun eigen textielproducten. Dit is om ervoor te zorgen dat **meer gerecycled textiel gebruikt** gaat worden voor nieuwe textielproducten.
- Tenslotte moet iedere producent elk jaar **verslag** uitbrengen aan de overheid over hoe die de UPV-verplichtingen nakomt en hoeveel producten die in de handel heeft gebracht in het voorgaande kalenderjaar. Vanaf het verslag in 2026 over het jaar 2025 zal daar meer bijkomen, zoals de resultaten van de doelstellingen.

Op dit moment zijn er in Nederland drie producentenorganisaties actief, namelijk [Stichting UPV Textiel](#) en [European Recycling Platform Netherlands B.V.](#) en sinds april dit jaar ook [Collectief Circulair Textiel](#).

De grootste is [Stichting UPV Textiel](#). Op dit moment hebben meer dan 650 bedrijven zich gemeld als deelnemer. Daarmee vertegenwoordigen ze naar eigen zeggen zo'n 70% van de markt. De negen merken in het bestuur zijn: WE Fashion, Beddinghouse, INretail (voorzitter), Livera, Zeeman, Wibra, CompanyFits, HEMA en Angro.

[European Recycling Platform Netherlands B.V.](#) is een Frans bedrijf gericht op recyclage en is deel van de Landbell Group. Zij zijn actief in 20 landen wereldwijd en zetten in op recyclage-oplossingen voor EEA, batterijen, verpakkingen en sinds kort ook textiel. Het is onduidelijk hoeveel Nederlandse organisaties hierbij zijn aangesloten.

In april dit jaar werd in Nederland ook [Collectief Circulair Textiel](#) gelanceerd, de eerste producentenorganisatie die door een milieuorganisatie wordt geïnitieerd ([Fair Resource Foundation](#)).

Het Collectief Circulair Textiel is uniek omdat het in tegenstelling tot klassieke producentenorganisaties **niet enkel kostenefficiëntie centraal** stelt, maar ook **milieudoelen**. Traditioneel zetten producentenorganisaties (zoals Fost Plus er eentje is voor verpakkingen) in op het verzamelen en verwerken van afval tegen de laagst mogelijke kosten, waaraan de milieuwinst ondergeschikt is. Producentenorganisaties zijn vaak ook niet transparant over financiering, data en besluitvorming, wat monitoring, overleg en controle bemoeilijkt.

Bij Collectief Circulair Textiel is het vertrekpunt een governancestructuur waarbij producenten, inzamelaars, recyclers, gemeenten, NGO's, en organisaties met een maatschappelijk oogmerk gezamenlijk strategische doelen formuleren waar het Collectief Circulair Textiel uitvoering aan moet geven. Transparantie, samenwerking en het versnellen van de verduurzaming staan centraal. Dit zijn de doelstellingen:

- stimuleren van **inzamelsystemen** en technologieën die hoogwaardige recycling stimuleren;
- stimuleren van **hergebruik en reparatie**, onder meer via partnerschappen met organisaties met een sociaal maatschappelijk doel;
- **tegengaan van vernietiging** van onverkochte goederen;
- creëren van prikkels voor de productie van textiel waarbij **levensduurverlenging** en recycling centraal staan;
- stimuleren van **systeeminnovatie** en duurzame businessmodellen
- voeden en stimuleren van het **publieke debat** over de verduurzaming van textiel.

Herstelfonds of kortingspas

Overheden kunnen een **tegemoetkoming** geven voor wie kledingstukken en schoenen laat herstellen. Dit gebeurt vandaag al in de praktijk, op twee verschillende manieren: één casus in Frankrijk, en eentje in de stad Amsterdam.

In Frankrijk [bestaat](#) er een **herstelfonds** vanuit de overheid. Het gaat om een bedrag van 154 miljoen euro voor een periode van vijf jaar, tot 2028, waarmee mensen een directe subsidie van 6 tot 25 euro kunnen krijgen voor de reparatie van een onbeperkt aantal beschadigde kledingstukken

---

en schoenen. De reparaties moeten worden uitgevoerd bij een door UPV-organisatie [ReFashion](#) gecertificeerde hersteller of schoenmaker.

In **Amsterdam** kunnen houders van een Stadspas sinds 2021 [kleding met 40% korting laten repareren](#). De Stadspas is een pas die Amsterdammers met een laag inkomen of weinig vermogen gratis kunnen aanvragen om korting te ontvangen op sport en culturele activiteiten.

Er zijn 26 verschillende Amsterdamse reparateurs, verspreid over de stad, waarbij de korting geldt, onder een aantal voorwaarden, waaronder: De reparatie kost in totaal maximaal €50, de kleding is gewassen en schoon, en klanten kunnen maximaal 1 keer per maand van de actie gebruikmaken. Deze actie is ontstaan in samenwerking met het Europese [Reflow](#)-project, onder impuls van o.a. Roosmarie Ruigrok. Partners zijn WAAG technology&society, Gemeente Amsterdam, Pakhuis De Zwijger, BME-Techne.

Ook kunnen **economische incentives om tweedehands of herstellde kleding aan te kopen**, de drempel verlagen voor consumenten.

Fiscale instrumenten: BTW-verlaging op herstel, milieueffingen

Door BTW te verlagen op kledingherstel en milieueffingen in te voeren op vervuilende textielproductie, kunnen milieubewuste keuzes fiscaal worden aangemoedigd.

Vandaag is het geldend **BTW-tarief** in België op kledingherstel al 6%. Dit **verlagen naar 0%** zou kledingherstel fiscaal aantrekkelijker kunnen maken.

Wanneer onverkochte kleding **vernietigd** wordt, is de BTW hierop aftrekbaar (al komt hier verandering in met de Ecodesign-richtlijn). Sinds 2020 zijn in België wél alle kosten **fiscaal aftrekbaar** die gepaard gaan met het wegschenken van levensnoodzakelijke goederen voor liefdadigheidsdoeleinden. Dan gaat het enkel om kleding, die op grond van de intrinsieke kenmerken (kleur, omvang, textuur, etc.) niet meer kan worden verkocht tegen de oorspronkelijke commercialisatievoorwaarden.¹¹⁴ Op wegschenken van kleding in goede staat, is dit voorlopig niet het geval, en is het voor modebedrijven nog steeds voordeliger om ze te vernietigen.

In Frankrijk gaf in maart 2024 de Assemblée nationale groen licht voor een wetsvoorstel dat oproept tot het geleidelijk verhogen van milieueffingen van maximum **10 euro per kledingstuk** tegen 2030, en een verbod op reclame voor realtime fashionproducten. Producenten Shein en Temu worden expliciet genoemd. De wet werd nog niet gestemd.

---

¹¹⁴ Van Peteghem, V. (2020) Producten wegschenken wordt fiscaal voordeliger dan ze weg te gooien. <https://vanpeteghem.belgium.be/nl/producten-wegschenken-wordt-fiscaal-voordeliger-dan-ze-weg-te-gooien>

Concreet: een klant die bij een aanbieder als het Chinese Shein of het Britse Boohoo iets bestelt, zou vijf euro per item moeten bijbetalen. Tegen 2030 kan dat oplopen tot tien euro. De wet bepaalt een limiet van zo'n 50 procent van de originele waarde. De opbrengst zou gestort worden aan de Franse UPV-organisatie ReFashion.

Omgekeerd voorziet de wet ook in een **bonus voor "duurzame bedrijven"**. Die zouden via ReFashion een bepaalde som kunnen krijgen per geproduceerd kledingstuk.¹¹⁵ Zo'n bonus zou ook aangewend kunnen worden om de herstelsector te verstevigen.

Productpaspoort/Etikettering

Een van de ondersteunende technologieën die kunnen helpen voor levensduurverlenging van textiel, is een **productpaspoort**. Wie inzicht heeft in welke bestanddelen er in een product zitten, kan hier tijdens de gebruiksfase op het einde van de levensduur slimme keuzes rond maken. Herstelen is gemakkelijker als je weet waar een product van is gemaakt.

Volgens milieuorganisatie ECOS zou zo'n productpaspoort "een lijst van materialen en chemicaliën moeten bevatten, net als milieu-informatie en informatie over repareerbaarheid, duurzaamheid en zorgadvies (sociaal en ecologisch), essentiële informatie met betrekking tot circulariteit van het product en links naar externe waardevolle databronnen (LCA's, certificeringen, etc.)."¹¹⁶ Interessant kan zijn: informatie over onder andere waterverbruik, gebruik van chemicaliën, risico op uitstoot van microplastics en het gebruik van gerecycled textiel.

Met de Ecodesign-richtlijn (ESPR), die eind mei 2024 werd goedgekeurd, werd zo'n **Digitaal Productpaspoort (DPP)** voor een eerste keer geïntroduceerd. Het DPP dient als een uitgebreid digitaal dossier voor productgerelateerde informatie en dat toegankelijk moet worden gemaakt op de website en op een product. Voor textiel is zo'n DPP nog niet uitgewerkt, maar wel voor bijvoorbeeld batterijen en speelgoed. Ten laatste tegen 2030 zou dit DPP ook vorm moeten krijgen voor textiel.

Het DPP werkt als een "digitale tweeling" voor producten. Via een gegevensdrager zoals een QR-code, vind je in het DPP **informatie over gebruikte materialen, recycleerbaarheid en herstelbaarheid.**

---

¹¹⁵ Belga. (2024, April 26). Europa legt Chinese modemerken Shein strengere regels op. *De Standaard*.

https://www.standaard.be/cnt/dmf20240426_94743211

¹¹⁶ Le Gallou, M., Conchoso, A., Heinz, C., Daniel, R., Koppelaar, R., Dimaria, C., Herreras, L., & Formentini, G. (n.d.). Policy Brief. Success factors for the digital product passport system.

https://ecostandard.org/wp-content/uploads/2024/02/2024-02_ECOS_CIRCTHREAD_Digital-product-assport.pdf

---

Wat betreft **sorteren en afdanken**, [introduceerde](#) Frankrijk in 2021 reeds etiketteringsregels. De informatie die het Triman-logo op het etiket vergezelt, staat bekend als de "info-tri" ("sorteerinformatie"). Dit geeft de consument duidelijkheid over waar hij zijn gebruikte goederen precies naartoe moet brengen.

Herstelbaarheid en demontage stimuleren

Bij ecodesign - of levenscyclusdenken - streeft de ontwerper ernaar om de milieu-impact te minimaliseren voor elke fase van de levenscyclus van producten, van het ontginnen van de grondstoffen tot het afdanken van het product.

Om producten te kunnen herstellen is het belangrijk dat **essentiële onderdelen van producten gemakkelijk te vervangen, repareren en upgraden** zijn. Op die manier draagt ontwerpen voor materiaal terugwinning, waardebehoud en zinvol hergebruik bij tot een langer productleven. Voor textiel betekent dit dat het moet worden ontworpen zodat het gemakkelijk uit elkaar te halen is. Ontwerpen met het oog op herstelbaarheid is belangrijk in ecodesign, maar speelt nauwelijks een rol in de mode-industrie.¹¹⁷ Uit een onderzoek van VITO blijkt dat modelabels en ontwerpers **geen interne richtlijnen hebben over hoe lang kledingstukken moeten kunnen meegaan**, en ook de informatie op kledinglabels biedt hier geen inzichten rond.¹¹⁸

Richtlijnen voor demontage zijn nodig om vervanging en herstel mogelijk te maken. Zo kan bijvoorbeeld textiel stikken - in plaats van lijmen - demontage vergemakkelijken en de aanwezigheid van giftige stoffen in textiel verminderen. Ook zijn er **productspecifieke richtlijnen** nodig om niet-destructieve demontage van producten effectief te vergemakkelijken.¹¹⁹

De duurzaamheid van materialen en kleding kan onder meer worden verbeterd door het volgende¹²⁰: **duurzame materialen** (met hoog vezelaandeel en niet doorschijnend); **lange levensduur van de steken** (strak, met een hoog aantal steken per centimeter, zonder losse eindjes); **versterking van belangrijke onderdelen** (gebruik van bijzonder duurzame materialen op zwaarbelaste plaatsen, zoals manchetten, zomen en knieën); **tussenlaag om te versterken** (bijvoorbeeld een overhemdkraag); **geen onafgewerkte zomen** (zodat ze niet uitrafelen).¹²¹

---

¹¹⁷ VITO, Flanders DC en modemerken Xandres maakten een ontwerp hulpmiddel voor textielontwerpers: de [Leidraad kledingontwerp voor lange levensduur](#).

¹¹⁸ [Leidraad 'Kledingontwerp voor Lange Levensduur' wil duurzaamheid in de modesector bevorderen | VITO](#)

¹¹⁹ [Durable, repairable and mainstream](#)

¹²⁰ LaBianca, 2022; Mitrokostas, 2019; Wong, z.d.

¹²¹ ETC CE Report 2022/6 An Overview of Europe's Repair Sector

---

Onderwijs

Toen Repair & Share in het voorjaar van 2024 een kwalitatieve bevraging van het Vlaamse veld van textielherstel organiseerde, werd de vraag gesteld **wat er zou helpen voor meer textielherstel**. Bijna unaniem stond bij de respondenten op de eerste plaats: educatie.

Dan ging het zowel om het trainen van **herstelvaardigheden**, als meer kennis en inzicht rond de **milieu-impact** van kleding - met inbegrip van kennis over de impact van een uitgebreide kleerkast en wat er gebeurt met kleding die wordt weggegooid, én kennis over de voordelen van kledingherstel.

Verschillende vormen van onderwijs kunnen op verschillende momenten in de schoolcarrière van leerlingen plaatsvinden. Op de **basisschool** kunnen herstelvaardigheden en kennis en inzicht rond milieuthema's aan bod komen. Die inhoud kan verdiept worden in het **secundair onderwijs**. In het **hoger onderwijs** kan herstelbaarheid en milieuvriendelijk produceren een belangrijke plek krijgen in vakgerichte en academische opleidingen die rond textiel werken. Ook verspilling van stoffen kan hier aan bod komen.

Uit een Nederlandse enquête bij veertig repair café-herstellers, bleek dat maar liefst 86 'ja' zei op de vraag "Vindt u een **keuzevak Repareren** op het vmbo (*Nederlands beroepsonderwijs*) een goed idee?" Dit waren de argumenten:¹²²

- **Praktische kennis** wordt nu te weinig aangeleerd; dit vak helpt theorie in de praktijk toe te passen, bv. natuurkunde;
- Zo'n vak maakt repareren voor jongeren concreter en **laagdrempeliger**;
- Door zo'n vak word je **creatief** in het (samen) zoeken naar oplossingen;
- Erkennen van de **noodzaak om te repareren** moet leiden tot meer banen op dat vlak;
- Door repareren op school te onderwijzen worden we als samenleving **minder afhankelijk** van fabrikanten, leveranciers en overheden;
- Zo'n vak kan de interesse voor **duurzaamheid** aanwakkeren en helpen om de klimaatdoelen te halen.

Inspiratie: het Nederlandse WaagLab ontwikkelde samen met het Montessori Lyceum Amsterdam de [Leerlijn Textiel VMBO](#). De Leerlijn Textiel is ingedeeld aan de hand van thema's. Elk thema bevat een aantal hands-on lessen waarin leerlingen zelf aan de slag gaan door te maken en te doen. Het pakket bevat de volgende thema's: Introductie textiel en basis naaivaardigheden, Natuurlijke verfstoffen, Slim textiel, Identiteit, traditie en waarden, Circulair textiel, Textielkunst en andere toepassingen, Het ontwerpproces.

---

¹²² <https://repareren.nu/interviews/repareren-als-schoolvak-reparateurs-zijn-enthousiast/>